

Sociální sítě

Otázky a odpovědi

Co jsou sociální sítě a jaký je jejich účel?

Sociální sítě jsou internetové služby určené k **vzájemnému propojování** uživatelů internetu, především pak k **udržování** a **navazování** různých druhů **kontaktů** - a to napříč celým světem. Sociální sítě umožňují vytvářet **uživatelské profily** a jejich prostřednictvím se na internetu prezentovat, **sdílet různé druhy informací** - včetně fotografií a videí, komentovat a hodnotit příspěvky ostatních uživatelů, chatovat s nimi, vytvářet nová virtuální přátelství apod. Mezi nejznámější sociální sítě patří především **Facebook**, **Instagram** či **Twitter**, k sociálním sítím řadíme např. i server YouTube zaměřený na videoprodukcí.

Jak sociální sítě vznikaly a jak se vyvíjí?

Za první sociální síť, tak jak ji dnes chápeme, lze považovat stránku *SixDegrees* (1997), která uživatelům umožňovala pomocí profilů navazovat vztahy s ostatními. Následně vznikaly stránky jako *Friendster*, *LinkedIn* nebo *MySpace*.

Avšak největší boom sociálních sítí přišel se vznikem **Facebooku** (2004), jehož zakladatel Mark Zuckerberg je nyní majitelem i dalších populárních sociálních sítí - **Instagramu**, **Messengeru** a **WhatsAppu**. Nelze opomenout ani vznik **YouTube** (2005) a **Twitteru** (2006). V současnosti roste popularita čínské sociální sítě **TikTok** (2018), která dříve existovala pod názvem *musical.ly*.

Mezi populární české sociální sítě patřili například **Spolužáci.cz** sloužící ke kontaktu a výměně informací mezi spolužáky daných tříd, **Libimseti.cz** fungující jako internetová

seznamka a **Lide.cz**, kteří uživatelům umožňují vytváření vlastních profilů, sdílení videí a fotografií, chatování a seznamování. Avšak poté, co byla v roce 2008 spuštěna česká verze Facebooku, zájem o české sociální sítě začal upadat.

Jaké sociální sítě jsou nejoblíbenější mezi dětmi ve věku 8-11 let? Jaká jsou jejich specifika?

Mezi nejoblíbenější sociální sítě u dětí ve věku 8-11 let patří **YouTube, TikTok a Instagram**. Později si děti mohou oblíbit také **Facebook, Snapchat** a další služby.

YouTube je největší internetová platforma pro sdílení videí, kterou využívá více než 2 miliardy lidí denně. Každou minutu na tuto platformu uživatelé nahrají okolo 300 hodin nových videí nejrůznějšího obsahu - hudební klipy, vlogy (videoblogy), trailery k filmům či samotné filmy, videa sloužící k edukaci nebo zábavě apod.

Mezi dětmi jsou velmi oblíbená právě **vtipná videa** (tzv. pranky, žertíky), **výzvy** (tzv. challenge), **unboxing videa** (rozbalování věcí) nebo videa typu **let's play** (herní videa), kde mohou sledovat, jak někdo jiný hraje určitou počítačovou hru. Děti mají také v oblíbě videa od **youtuberů**, což jsou tvůrci videí s nejrůznější tematikou, kteří si kolem sebe budují základnu sledujících, a pro děti se tak stávají idoly a novodobými celebritami.

V posledních letech je u menších dětí stále oblíbenější sociální síť **TikTok**, která je postavena na vzájemném sdílení krátkých **patnáctivteřinových videí, často hudebních videoklipů**. Ty lze velmi snadno vytvářet a sdílet, k dispozici je také celá řada předpřipravených filtrů, které umožňují komukoli dovést svá videa téměř k dokonalosti. TikTok je populární především u dětí do 13 let věku, starší uživatelé se již orientují na jiné sociální sítě a služby. V tuto chvíli TikTok využívá více než miliarda uživatelů.

Další oblíbenou službou je **Instagram**, který je zaměřen především na vizuální obsah - na zveřejňování a sdílení zajímavých fotografií, případně videí.

Je dobré o sobě zveřejňovat hodně informací? Ověřují sociální sítě jejich pravdivost?

Obecně platí: **čím méně informací o sobě budeme zveřejňovat, tím lépe**. Budeme pak mít větší jistotu, že tyto informace nemůže někdo zneužít. Existuje celá řada příkladů, kdy byla zveřejněná informace zneužita ke kyberšikaně. Příkladem může být sdílení naší **vtipné fotografie**, kterou chceme pobavit svoje přátele, ale tato fotografie se poté začne šířit internetem a ostatní nás za ni mohou urážet a posmívat se nám.

Sociální sítě informace uvedené v profilech v zásadě **neověřují**, což znamená, že je poměrně snadné vytvořit falešný profil a v něm uvádět nepravdivé údaje. Zároveň ale reagují na podněty uživatelů. Jestliže více lidí účet označí jako falešný, prověřují to a mohou ho zablokovat. Jak můžeme odhalit, že je nějaký profil falešný? Jedním z prvních kroků může být ověření věrohodnosti profilové fotky pomocí

služby Google obrázky. Pokud zjistíme, že se někdo vydává za chlapce z Čech, ale jeho profil je tvořen fotografiemi staženými od zahraničních blogerů, je to s velkou pravděpodobností falešný profil.

Jak mohou děti obcházet věková pravidla pro založení sociálních sítí? Jak tomu mohou rodiče nebo učitelé zamezit?

V tuto chvíli je to velmi snadné, žádná populární sociální síť **neobsahuje mechanismy, které by umožnily otestovat skutečný věk registrovaných uživatelů**, dítěti tedy stačí pouze uvést nepravdivé datum narození a na sociální síť se dostane. Sociální sítě tak často používají děti, které minimální věkovou hranici ve skutečnosti nesplňují.

Rodičům a učitelům se často nedaří v tom dětem zabránit. Děti si profil na sociální síti mohou založit například přes kamarádův počítač, počítač v knihovně, koupit si mobil apod. Něco zakazovat tedy není řešení.

Dítěti může účet na síti založit rodič. Heslo k tomuto účtu bude mít také rodič, který zároveň bude sledovat, co dítě dělá, s kým si píše, jaké obsahy sleduje a bude o tom s dítětem komunikovat. Až bude mít rodič jistotu, že dítě je dostatečně zralé na to, aby mohlo sociální sítě používat bez kontroly, může mu dát větší svobodu.

Kdo s kým se na sociálních sítích propojuje? Existují nějaká rizika?

Na sociálních sítích se propojují uživatelé internetu, aby spolu mohli **komunikovat**. Lidé se mohou propojit na základě přátelského či příbuzenského vztahu, společného zájmu, pohledu na svět apod.

Propojit se můžeme v podstatě **s jakýmkoliv uživatelem** dané sociální sítě, **aniž bychom ho znali nebo osobně potkali**. V případě, že s námi naváže kontakt **neznámý člověk**, měli bychom být velmi **obezřetní** a ověřit si, zda se nejedná o falešný účet. Internetoví predátoři si mohou vytvářet falešné profily s fotkami a údaji našich přátel, aby působili věrohodněji. Pomůže, když si ve svém účtu vypneme **viditelnost** našich přátel pro ostatní uživatele dané sociální sítě. Měli bychom myslet na to, že **nikdy nemáme jistotu, kdo sedí na druhé straně**.

Důležité také je hlídat, kdo nás sleduje. Svůj účet si nastavme tak, aby **nebyl veřejný** a mohli jsme sami schvalovat, kdo nás může a nemůže sledovat.

Jaké obsahy na sociálních sítích vidíme?

Sociální sítě zobrazují svým uživatelům tzv. **personalizovaný obsah**, který je vytvořen pomocí speciálních algoritmů. To znamená, že každý uživatel vidí jiné informace, které se mu zobrazují podle jeho zájmů a zálib, a to na základě toho, jak se na sociální síti **chováme - co sledujeme, co lajkujeme, co komentujeme**. Díky tomu nás sociální sítě rozdělují do tzv. **sociálních bublin**. Ty sdružují názorově

podobné uživatele a sítě jim nabízejí podobný typ obsahu. Rizikové může být, že v těchto sociálních bublinách nejsme konfrontováni s odlišnými názory, a proto můžeme podléhat iluzi, že náš názor je ten jediný správný, a snižuje se tak naše tolerance vůči čemukoliv odlišnému a neznámému. Algoritmy se zároveň snaží svým uživatelům nabízet natolik atraktivní obsah, aby trávili na dané sociální síti co nejvíce času.

To vše má svůj důvod - čím více času v prostředí sociální sítě trávíte, tím přesněji dokáže sociální síť zacílit podle vašeho profilu reklamní sdělení, která vám poté zobrazuje. Reklama je pro sociální síť základním zdrojem příjmu.

Jak si na sociálních sítích regulovat soukromí?

Drtivá většina sociálních sítí umožňuje nastavit, který obsah bude pro ostatní uživatele **veřejný** a který **uvidí pouze přátelé**. Zároveň je však u **většiny sociálních sítí výchozí (defaultní) nastavení veřejné a je třeba je změnit na soukromé.**

Nastavení není složité, většina sociálních sítí obsahuje položku **Nastavení**, ve které je možné nastavit **Soukromí** – tedy, **kdo** uvidí naše budoucí příspěvky (přátelé, všichni...), jak nás budou moci lidé najít a kontaktovat (kdo nám může poslat žádosti o přátelství), kdo všechno uvidí seznam našich přátel (jenom já, ostatní přátele, přátele přátel, všichni...), kdo nás bude moci na sociální síti vyhledat pomocí e-mailové adresy či telefonního čísla, zda bude náš profil propojen s běžnými vyhledávači, zda budeme kontrolovat příspěvky, na kterých nás někdo jiný označí apod. Důležité je také **zabezpečení přihlašování do sociální sítě** - ať už prostřednictvím webových stránek, nebo pomocí konkrétních aplikací pro mobilní telefony či tablety. Pozor – u sociální sítě Facebook je třeba myslet i na zabezpečení komunikačního nástroje Messenger, který lze používat i bez nutnosti mít účet na samotné sociální síti – Messenger má vlastní bezpečnostní nastavení.

Pokud máte podezření, že se do sociální sítě někdo neznámý přihlašuje prostřednictvím vašeho účtu a pravděpodobně zná vaše heslo, podívejte se na **výpis uživatelů/zařízení**, která jsou k vašemu účtu přihlášená.

Na stránkách projektu O2 Chytrá škola najdete konkrétní návody, jak si zabezpečit své soukromí v prostředí jednotlivých sociálních sítí. (Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat)

Jaký obsah bychom neměli na sociálních sítích sdílet? Proč?

Na sociálních sítích bychom **neměli sdílet osobní a citlivé informace**, jako je náš **věk, místo bydliště, kam chodíme do školy, kde pracují naši rodiče, telefonní čísla, hesla** apod. Tyto informace mohou velmi snadno zneužít internetoví predátoři. Když například zveřejníme místo svého bydliště, může predátor začít vyhrožovat, že ublíží nám a naší rodině, pokud neuděláme, co po nás chce.

Neměli bychom sdílet ani naše **intimní fotografie či videa**. Pokud se k tomuto materiálu někdo dostane, získává nad námi moc a může nás začít šikanovat nebo vydírat. Rodiče by zase měli myslet na to, že fotografie jejich dětí (např. nahé fotky v bazénku) mohou být zneužity a šířeny predátory jako dětská pornografie.

Na sociální síti nepatří informace o **naší domácnosti, o jejím vybavení nebo kdy odjíždíme na dovolenou**. Tyto informace jsou pozvánkou pro zloděje, kteří mohou vykrást náš dům zrovna ve chvíli, kdy nejsme doma.

Rozhodně bychom neměli sdílet **nevhodné fotografie** (ať už svoje, nebo druhých osob). Jedná se o fotografie, které nás zachycují při nelegálním chování (např. pití alkoholu, pokud nám ještě nebylo 18 let, užívání drog, porušování rychlosti při jízdě autem apod.) nebo fotografie zachycující nás v situaci, za kterou bychom se mohli stydět (např. opilost, obnažování).

Hlídat bychom si měli také **geolokační informace**, jinak každý může vědět, kde se zrovna nacházíme.

Co dělat, když někdo sdílí fotky se mnou, a já nechci, aby byly veřejné?

V případě, že byly fotky už zveřejněny, toho moc nezmůžeme. Můžeme **požádat osobu**, která fotky sdílela, aby je smazala. Avšak nemáme žádnou jistotu, že si fotografie někdo nestáhl a neuložil. Danou osobu můžeme upozornit, že si pro příště nepřejeme, aby fotografie sdílela bez našeho souhlasu.

Pokud bychom chtěli pouze to, aby byla fotka soukromá, a ne veřejná, můžeme u ní upravit, kdo všechno ji smí vidět (např. jen já nebo moji přátelé). Kdyby se nám nelíbila fotografie, na které nás někdo označil, můžeme označení odebrat nebo danou fotografii nahlásit.

Další možností je **závadný obsah na dané sociální síti nahlásit**. Tuto možnost dnes nabízejí v podstatě všechny sociální síť. Pokud se pak jedná o vyloženě závadné materiály (dětská pornografie), případně nám někdo prostřednictvím těchto materiálů vyhrožuje nebo nás vydírá, **můžeme se také obrátit na Policii ČR**.

Otázky vypracovali: Klára Mikulcová a Kamil Kopecký, E-Bezpečí, Palackého univerzita v Olomouci

Odkazy:

Výpis uživatelů/zařízení, která jsou přihlášena k vašemu FB účtu přihlášena:

<https://www.facebook.com/settings?tab=security>

Jak na fotky a videa na FB

https://www.facebook.com/help/1069521513115444/?helpref=hc_fnav

E-bezpečí, konkrétní návody, jak si zabezpečit své soukromí v prostředí jednotlivých sociálních sítí

<https://e-bezpeci.cz/index.php/rodicum-ucitelum-zakum>

Článek: České děti využívají nejčastěji YouTube, roste TikTok

<https://www.mediaguru.cz/clanky/2019/06/vyzkum-ceske-deti-vyuzivaji-nejcasteji-youtube-roste-tiktok/>

Studie České děti v kybersvětě

<https://www.o2chytraskola.cz/data/files/vyzkumna-zprava-deti-v-kyberprostoru-ibpy60ui22.pdf>

Doporučená literatura:

BOYD D.: *Je to složitější: sociální život teenagerů na sociálních sítích*. Vydání první. Praha: Akropolis, 2017.

TRÉDEZ E.: *Sociální síť - a to funguje jak?: všechno, co vás zajímá, když jste online*. První české vydání. Praha: Svojtka & Co., 2018. 47 stran. Malé a velké otázky.

STOWELL L.: *Bezpečně online*. První české vydání. Praha: Svojtka & Co., s.r.o., 2017.

KOHOUT R.: *Internetem bezpečně: příručka pro děti od 6 do 12 let*. Vydání: první. Karlovy Vary: You connected, z.s., 2017.

KOPECKÝ K.: *Komentář: Posouvání věkových hranic pro vstup do prostředí sociálních sítí nic neřeší - ochranu dětí a jejich dat v kyberprostoru toto opatření nezajistí*. E-Bezpečí, roč. 3.

Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=1303>

Poslední aktualizace: 4/2020